

Gerbrandy spreekt

Rond mr. S. Gerbrandy – de Nestor van het Nederlandse auteursrecht – is het de afgelopen twaalf jaar stil gebleven. Afgezien van incidentele verschijningen bij congressen en symposia, werd weinig meer vernomen van de man die, vooral door zijn ‘Kort Commentaar’, ooit een vooraanstaande rol speelde in de theorie en praktijk van het auteursrecht. Gerbrandy viert dit jaar deo volente zijn negentigste verjaardag. Tijdens een interview in zijn woning in Amsterdam-Zuid bleek dat hij ondanks zijn gevorderde leeftijd nog veel te vertellen heeft. Een gesprek over de geschiedenis, de grondslagen en de toekomst van het auteursrecht.

P.B. Hugenholtz

Prof. mr. P.B. Hugenholtz is hoogleraar Auteursrecht aan de Universiteit van Amsterdam en voorzitter van de redactie van dit blad.

Proliferatie van het auteursrecht

Uw leerling Spoor heeft in zijn oratie forse kritiek geuit op de ‘onstuitbare opmars’ van het recht van intellectuele eigendom. Ook in de samenleving bestaat toenemende bezorgdheid over de ‘wildgroei’ van het auteursrecht. Gevreesd wordt dat het publieke domein, dat voor de culturele ontwikkeling essentieel is, hierdoor in gevaar komt. Wat vindt u van deze kritiek?

Ik deel die kritiek. Spoor heeft naar mijn oordeel terecht en op uiterst bekwame wijze in het licht gesteld dat als men auteursrecht gaat toekennen aan ‘werken’, die het absoluut niet waard zijn, dat dat een ondergraving is van het recht van de werkelijke auteurs. Wanneer men auteursrecht toekent aan een papiertje waarop staat ‘H. Westerhof in kruidenierswaren, het beste dat U krijgen kunt, adres zus-en-zo, www et cetera’, dan zijn we weg. Maar helaas staat in onze wet ‘alle andere geschriften’, en ik meen dat het eruit behoort te verdwijnen.

Spoor had ook kritiek op de verlenging van de beschermingsduur met 20 jaar.

Als op een gegeven moment onze Duitse vrienden zo gek zijn om plotseling 70 jaar bescherming p.m.a. te geven, dan moet de hele bliksemse rest natuurlijk wel volgen. Maar ik vind die duur ook veel te lang. Mijn grootvader van moederszijde, de predikant J.C. Sikkel, heeft veel geschreven. Hij is in 1920 overleden en in 1970 – 50 jaar na zijn dood – waren zijn kleinkinderen nog volkomen in staat om als dat nodig geweest was beschikkingen te treffen over zijn auteursrecht. Maar na 70 jaar was daarvan geen sprake meer; toen was alleen de uitgever nog bevoordrecht. Ik ben dus geen voorstander van een eeuwigdurend auteursrecht. Ik vind dat werken op een gegeven moment

moeten gaan behoren tot het cultuurgood. Het moet ook eens een keer uit zijn.

De proliferatie van het auteursrecht manifesteert zich ook in een zekere neiging de wettelijke beperkingen van het auteursrecht in te nemen of zelfs af te schaffen. Wat vindt u daarvan?

Ik heb de wettelijke beperkingen van het auteursrecht altijd beschouwd als een ontzettend vervelend onderwerp. Ik heb toen ik mijn boek schreef me er doorheen geworsteld, en me steeds afgevraagd: wanneer kom ik eindelijk eens toe aan artikel 19? Ik vind het een vervelende materie, en ik heb geen zin om erover te praten.

Harmonisatie van het auteursrecht

Het proces van harmonisatie van het auteursrecht op Europees niveau heeft de afgelopen twaalf jaren een grote vlucht genomen. Er zijn zeven richtlijnen aangenomen, die belangrijke delen van het nationale auteursrecht bestrijken. De beleidsvrijheid van de nationale wetgever is daardoor sterk teruggedrongen. Bent u tevreden met deze ontwikkeling? Welke rol blijft er over voor de Nederlandse wetgever?

Deze vraag heeft twee aspecten: een formele en een materiële kant. Formeel: blijft er nog ruimte voor de Nederlandse wetgever? Europese wetgeving bestaat al vele jaren, evenals het Europese Hof. Dat betekent inderdaad dat Nederland in de loop der jaren minder armslag heeft gekregen, maar daar moeten we ons gewoon maar bij neerleggen. En materieel: zijn die richtlijnen goed? Ik heb geconstateerd niet alleen een wetenschappelijke overeenstemming, maar ook een zekere geestelijke verwantschap tussen de hoogleraar Hugenholtz en de Belgische schrijver

Sjoerd Gerbrandy werd in 1914 geboren op 14 juli, de Franse nationale feestdag. Na zijn rechtenstudie aan de Vrije Universiteit werd hij in 1937 advocaat bij mr. A.C.G. van Proosdij in Amsterdam, waar hij zich op het merkenrecht toelegde. In zijn proefschrift¹ onderzocht hij het rechtskarakter van de rechten van intellectuele eigendom. In 1954 werd Gerbrandy benoemd tot hoogleraar burgerlijk recht aan de Vrije Universiteit, waar zijn vader P.S. Gerbrandy – die tijdens de Tweede Wereldoorlog bekend werd als premier van het oorlogskabinet – eerder hoogleraar handelsrecht was geweest. Eind 1969, 'toen de studentenrevolutie uitbrak en de studenten mij gingen voorzeggen wat ik zeggen moest', vertrok Gerbrandy naar het Gerechtshof in Amsterdam, waar hij tot zijn pensionering in 1981 raadsheer is gebleven.

Gerbrandy heeft in de auteursrechtwetenschap en -praktijk van de twintigste eeuw een belangrijke rol gespeeld. Zijn Kort Commentaar op de Auteurswet 1912, aanvankelijk in bewerking van het boek van Pfeffer,² later onder zijn eigen naam verschenen, was jarenlang een toonaangevend handboek.³ Het werk heeft tot op heden zijn waarde behouden, niet in de laatste plaats door Gerbrandy's eigenzinnige stijl en uitgesproken standpunten. In 1992 verscheen een supplement,⁴ waarin uitvoerig wordt ingegaan op de geschiedenis en rechtsgrond van het auteursrecht.

Gerbrandy was in 1967 voorzitter van de Nederlandse delegatie bij de Conferentie van Stockholm, die leidde tot aanpassing van de Berner Conventie. Verder was hij vele jaren – tot haar tijdelijke opheffing in 1985 ('de idioten!') – lid van de Adviescommissie voor het auteursrecht, het adviescollege van de Minister van Justitie. Van 1963 tot 1979 was hij tevens Regeringscommissaris belast met het toezicht op BUMA.

Berenboom, die in zijn boek uit 1997 op een verschrikkelijke manier klaagt over die richtlijnen.⁵ De meest recente richtlijn – over de informatiemaatschappij – kende hij toen nog niet eens, maar zijn boek lezende zou ik zeggen: nu barst hij uit elkaar. En ik begrijp dat ook Hugenholtz hier niet zo gunstig tegenover staat.

Aan de andere kant is er een zekere Cohen Jehoram die in het *Nederlands Juristenblad* tevredenheid betuigt met de richtlijn, en zelfs aan de Nederlandse ontwerpwetgever

verwijt zich daar onvoldoende aan te houden en daardoor meer rechten aan Nederlandse auteurs te ontnemen dan volgens de richtlijn nodig is.⁶ Ik word dus fijngevreven tussen Hugenholtz en Berenboom aan de ene kant en Cohen Jehoram aan de andere kant. Wat moet ik erop zeggen? Eerlijk gezegd dat ik mij meer thuis voel bij Cohen Jehoram, die heeft gezegd: het is echte harmonisering. Toen ik zelf de eerste woorden van die richtlijn las, dacht ik: daar komt niets meer in voor van openbaarmaking en verveelvoudiging, zou deze richtlijn onze wetgeving op een kardinaal punt omvergooien? Dat blijkt niet het geval. Deze richtlijn harmoniseert; zij brengt zoveel harmonie teweeg dat men zich in de Europese ruimte bewegen kan, en ze tast dunkt me niet de grondslagen van het Nederlandse auteursrecht aan.

Internationale onderhandelingen

De totstandkoming van Europese richtlijnen en internationale auteursrechtverdragen is de afgelopen jaren in toenemende mate onder invloed komen te staan van machtige lobby's, belangengroepen die hun wensen op soms agressieve wijze aan ambtenaren, politici en diplomaten kenbaar maken. Ik ben benieuwd hoe dat vroeger ging, bijvoorbeeld tijdens de diplomatieke conferentie over de revisie van de Berner Conventie te Stockholm (1967), waar u delegatieleider was. Heeft u daar toen iets van gemerkt?

Neen. Er was een regel in Stockholm: wanneer een lobbyist (iemand van Buma of de Writers Guild bijvoorbeeld) een opmerking wilde maken, dan moest hij toestemming vragen aan de voorzitter. Die bepaalde het tijdstip waarop hij dat kon doen, en dan hield hij verder zijn bek.

Toen deze conferentie aan de gang was, ontdekten wij dat er een geweldige pressie was van de kant van de arme landen. Die hadden ongelukkigerwijs India als voorman gekozen, en die man uit India sprak in een Engels dat voor mij onverstaaenbaar was. Wanneer hij sprak, zette ik mijn koptelefoon op Frans, want de tolken verstonden hem wel. Die arme landen kwamen, tot op zekere hoogte terecht, met idioot hoge eisen, en daar was eigenlijk weinig verweer tegen van de West-Europese landen. Die conferentie is uiteindelijk een mislukking geworden.

Maar er is in Stockholm toch een regeling van het filmrecht in de Berner Conventie tot stand gekomen?

Ja. Zweden stelde er een eer in dat in Stockholm voor eens en voor altijd de kwestie van het filmrecht zou worden opgelost. Onnozele illusie. Er ontstond een hoogst verwarrende discussie over de vraag of voor een filmcontract de schriftelijke vorm vereist was, en welk recht dat vormvereiste moest beheersen. Er kwam compromis na compro-

1 S. Gerbrandy, *Industriële eigendom en subjectief recht*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1946.
2 H. Pfeffer, *Kort Commentaar op de Auteurswet 1912*, bewerkt door S. Gerbrandy, Haarlem: Bohn 1973.
3 S. Gerbrandy, *Kort Commentaar op de Auteurswet 1912*, Arnhem: Gouda Quint 1988.

4 S. Gerbrandy, *Auteursrecht in de steigers*, Arnhem: Gouda Quint 1992.
5 Alain Berenboom, *Le nouveau droit d'auteur et les droits voisins*, Brussel: Larcier 1997.
6 H. Cohen Jehoram, 'Implementatie van de Auteursrecht richtlijn: de stille strijd tegen een spookrijder', *NJB* 2002, p. 1690-1695.

mis uit de bus, het een nog slechter dan het ander. Toen zeiden mr. W.G. Belinfante (van het ministerie van Justitie) en ik tegen elkaar: dit kan zo niet. Laten we nu wijs zijn en artikel 14 bis van het ontwerp in zijn waarde laten, maar die laatste zin, die de Fransen er per se in wilden hebben, die moet er uit. We lieten uiteraard wel doorschemeren dat Nederland de neiging voelde om op de laatste zittingsdag het artikel te vetoën; je moet bedenken dat eenstemmigheid vereist was. Wel, als er ooit poppen gedanst hebben, dan toen wel. De Zweedse delegatieleider maakte zich zo kwaad dat hij zei: 'we'll make an international incident of it!'. En Bodenhausen,⁷ de algemeen secretaris van de conferentie, dreigde: 'als jullie dat doen, sta ik op vanachter het podium en verlaat de conferentiezaal!'. Nou ja, de grote, voorlaatste dag van de conferentie kwam; de dag daarop was alleen voor de handtekeningen en de champagne. Artikelsgewijs werd alles unaniem aanvaard. Het gebeurt nooit dat op zo'n ultieme dag een land nog nee zegt. Toen was het de beurt aan artikel 14bis. En het was met angst in het hart dat ik mijn vinger opstak en zei: 'de Nederlandse delegatie is tegen de laatste zin van dit artikel.' Er viel een ijzige stilte. Toen heeft Ulmer de situatie gered doordat hij het woord vroeg en zei: 'ik verzoek de vergadering deze kwestie te delegeren aan de commissie auteursrecht van deze conferentie.' Vervolgens is de Franse delegatieleider, die al naar huis vertrokken was, per telegram teruggeroepen uit Parijs, en is er onder leiding van Ulmer overleg geweest met de Fransen. Maar het resultaat is wel geweest dat Nederland zijn zin gekregen heeft.⁸

L'histoire se répète. In 2000 is een WIPO-verdrag ter bescherming van filmacteurs daadwerkelijk gestrand op een regel van internationaal privaatrecht.⁹ Vindt u het trouwens niet merkwaardig dat in de Nederlandse Auteurswet – in tegenstelling tot Frankrijk, België en Duitsland – regels over het auteurscontractenrecht vrijwel ontbreken?

Dat is inderdaad een opvallend gebrek aan onze overigens voortreffelijke Auteurswet. Het spreekt toch vanzelf – om een vergelijking te maken met het goederenrecht – dat als je in de wet regels opneemt over eigendom, je ook iets zegt over bijvoorbeeld het huurrecht. Toen ik aan het Kort Commentaar werkte, wilde ik aandacht besteden aan deze materie, maar ik kon mijn verhaal nergens kwijt. Toen heb ik in arren moede maar aangeknoopt aan artikel 2.

Grondslagen van het auteursrecht

Grosheide heeft in zijn proefschrift een groot aantal grondslagen van het auteursrecht beschreven. Het lijkt er op dat tegenwoordig, vooral onder invloed van de 'commercialisering' van het auteursrecht, de economische grondslag de belangrijkste is geworden. Wat is naar uw oordeel de belangrijkste rechtsgrondslag?

Dezelfde als in de tijd dat het auteursrecht ontstond, namelijk oorspronkelijkheid. Het is mij bekend dat een groot geleerde ooit geschreven heeft over de 'oorspronkelijkheidsmythe', maar zolang de Hoge Raad spreekt over eigen en oorspronkelijk karakter, de Duitsers over Individualität, de Fransen over création personnelle en de Belgen ronduit over originaliteit, zo lang geloof ik dat de originaliteitsgedachte geen mythe is, maar juridische realiteit. En ik zie dat ook als de praktische grondslag van het auteursrecht. Het gaat niet om de financiële of economische aspecten – of de auteur er geld mee verdient of niet. Het gaat er om dat wij halt maken voor die rechten, dat wij zeggen: geachte schrijver of componist, ik heb eerbied voor U.

Maar wat is dan de ratio van het auteursrecht?

Beaumarchais heeft ooit gezegd: het is toch potverdorie te gek dat mijn stukken her en der worden opgevoerd, overal zit het publiek te applaudisseren – wat een leuk stuk! wat een vent die Figaro! – maar ik blijf er arm van, want ik heb het stoffelijke handschrift aan een uitgever of toneelgezelschap verkocht, en dat ben ik nu kwijt. Dat is men gaan voelen als een misstand; het is dus ook een kwestie van billijkheid.

In hoeverre wordt uw visie op het auteursrecht bepaald door het geloof? Denkt u dat een christelijk geïnspireerde opvatting van het auteursrecht wezenlijk anders is dan die van een niet-gelovige?

Nee. Ik geloof dat ik vanuit mijn geloof tot dezelfde gedachten kan komen als een ander vanuit het zijne. Ik ben lang lid geweest van de Adviescommissie voor het auteursrecht, en daarin zaten mensen van zeer divers pluimage. We hebben daar zeer principiële debatten gevoerd, maar die gingen nooit zo ver dat we zeiden: 'dat zeg je omdat je Rooms-katholiek bent.' Doordat er een brede marge is tussen het geloof en de concrete vragen die de minister stelde, wordt dat wel voorkomen. Een mens kan niet zeggen: ik geloof in de Koran of in de Bijbel, dus moet er auteursrecht zijn, en dan moet het zo en zo geregeld zijn. Dat is duidelijk.

7 De Nederlander G.H.C. Bodenhausen was de eerste directeur-generaal van de WIPO, die tijdens de conferentie in Stockholm werd opgericht.

8 Frankrijk insisterde dat filmcontracten alleen schriftelijk mochten worden aangegaan, terwijl volgens de meeste andere landen, waaronder Nederland, een mondelinge overeenkomst ook rechtsgeldig zou moeten zijn. Het in art. 14bis lid 2 BC opgenomen rechtsvermoeden van overdracht was immers vooral voor mondelinge filmcontracten bedoeld. Omdat Frankrijk niet wilde toegeven, werd uiteindelijk besloten dat het vormvereiste een kwestie van nationaal recht zou blijven. De discussie spitste zich vervolgens toe op de hiervoor geldende IPR-regel. Volgens de meeste landen zou het recht van het land van vestiging van de filmproducent deze formele vraag moeten beheersen, maar voor Frankrijk was dat niet acceptabel. Zie verder het verslag van Ulmer, *GRUR Int* 1967, p. 451: 'Um der Gefahr eines französischen Vetos zu begegnen, wurde daher der Kompromißvorschlag gemacht, auch in

der Formfrage auf das Recht des Landes abzustellen, in dem der Schutz in Anspruch genommen wird. Dieser Vorschlag, der in der Hauptkommission mit beträchtlicher Mehrheit angenommen wurde, scheiterte aber in der Plenarsitzung an einem holländischen Veto. Der holländische Delegierte, Professor Gerbrandy, erklärte kategorisch, daß seine Delegation nicht bereit sei, eine solche Abweichung von allgemeinen Prinzipien des internationalen Privatrechts zu dulden. Es waren in den letzten Stunden der Konferenz dramatische Augenblicke. Man stand zwischen der Skylla eines französischen und der Charybdis eines holländischen Vetos. Die ganze, jahrzehntelang vorbereitete und auf der Konferenz weitergeförderte Revision des Filmrechts drohte zu scheitern. Die Frage wurde daher vom Plenum nochmals an die Hauptkommission zurückverwiesen.' Uiteindelijk werd voor Frankrijk een speciale uitzondering gecreëerd in art. 14 bis sub c BC.

9 G.J. Heevel, 'Geen WIPO-verdrag voor acteurs', *AMI* 2001/3, p. 61.

Er ligt een tussenterrein tussen het allerdiepste en onbewijsbare achtergronddenken – het pre-wetenschappelijke denken – en het concrete juridische wetgevers- en rechterswerk. Dat tussenterrein is wijsgerig getint.

Drie stromingen

U heeft in uw werk veel aandacht besteed aan de ontstaansgeschiedenis van het auteursrecht. In hoeverre werkt deze geschiedenis door in het heden?

Men moet om het auteursrecht goed te begrijpen even teruggaan naar de geestelijke stromingen die er geheerst hebben ten tijde van het ontstaan ervan, de periode van 1792. Er zijn drie stromingen van belang geweest: individualisme, romantiek en de behoefte om aan mensen die daarvoor in aanmerking kwamen duidelijke en welomschreven rechten te verlenen. Ik begin met het individualisme. Voorop stel ik dat de waarde van het individu natuurlijk erkend moet worden en rechtens beschermd behoort te zijn. Maar pas op voor dat 'isme'. Alle 'ismen' zijn gevaarlijk. Het individualisme van de Franse revolutie was dat iedere soldaat de maarschalkstaf in zijn ransel had. Het was een opwekking om zijn allerbeste te geven voor de gemeenschap. Maar ik zie nu een individualisme van een lagere trap. Clubs, verenigingen, kerken, vakbonden, alle vaste groeperingen waarop normalerwijs een groter maatschappij berust, vallen uit elkaar. Het alleen wonen komt meer en meer in de mode, actiegroepen ontstaan en vallen uiteen naar omstandigheden. Die vorm van individualisme is, dunkt me, slecht voor het auteursrecht. In de woorden van Dorien Pessers: 'in een individualistische en pluralistische samenleving als de onze kan geen overeenstemming meer worden bereikt over gemeenschappelijke waarden en normen.' En dat is gevaarlijk natuurlijk.

De tweede stroming is de romantiek. Wat verstaat u daaronder?

Dat is mij eens een keer op een ontzettend leuke manier uitgelegd door een Franse docent in de geschiedenis. Hij zei: stel je voor, er zitten omstreeks 1792 twee mensen in een van de duizenden cafeetjes van Parijs, en de een zegt tegen de ander: 'heb je het gehoord, er is een man die heeft gezegd, ze moesten de koning maar onthoofden.' 'Wat, schrikt de ander, en wat is er met die man gebeurd?' 'Niets. Kijk, daar loopt hij toevallig langs. Danton heet hij.' Dat was de Franse romantiek: het openstaan voor het volkomen ondenkbare. Daar zit iets moois in. De romantiek voelde men ook in de spanning die de kijkers naar een toneelstuk beleefden, tot het grote moment, de ontknopning. Het is vast niet toevallig dat toneelwerken de vroegste auteursrechtelijk beschermde werken zijn.

Welnu, onze tijd kent geen romantiek. Wij zijn geprogrammeerd. Wij mensen weten wat wij kunnen of menen dat te weten, en stellen ons programma daarop in. Wan-

neer wij een kind willen krijgen, dan krijgen wij dat, eventueel met technische middelen. En als wij dat niet willen, dan krijgen we het niet, met vergelijkbare technische middelen. Onze tijd is in zoverre niet vriendelijk voor het auteursrecht. Het is een strakke tijd.

Het derde punt was het toekennen van rechten.

De kerkvader Augustinus ging uit van een mensbeeld van een mens met plichten met de bijgedachte dat hij van die plichten niet veel terecht bracht. Dat was in de vijfde eeuw na Christus. In de dertiende eeuw dacht Thomas Aquinas er in grote lijnen hetzelfde over. En in de zestiende eeuw hadden Luther, Calvijn en hun felle bestrijder Ignatius de Loyola in wezen dezelfde visie op de mens: drager van plichten, en niet zo geweldig succesvol daarin. Ook Pascal in de zeventiende eeuw had dat mensbeeld. En nu komt er een tijd van wereldhistorische betekenis: de zogenaamde verlichting. Die ging ineens uit – en dat werkt door tot op vandaag – van de mens als drager van rechten. We zien dat terug in de talrijke verdragen over mensenrechten. Daarin past ook de 'free flow of information'. Wij mogen alles zien, wij mogen alles kennen, wij mogen alles horen, wij mogen overal onze neus insteken, er behoort niets voor ons verborgen te zijn. Er is dus een botsing tussen de free flow of information en het auteursrecht, waarbij het auteursrecht kan worden gekarakteriseerd als een buffer of, in de mooie woorden van Cohen Jehoram, als een spookrijder.

Het Haagse Hof heeft een paar maanden geleden over zo'n botsing een interessant arrest gewezen. Karin Spaink, een critica van de Scientology-zaak, had niet-gepubliceerde documenten waarop de 'kerk' auteursrecht bezat, op het internet geplaatst. Volgens het Hof kon zij zich niet beroepen op het citaatrecht; de documenten waren immers niet rechtmatig openbaargemaakt. Toch prevaleerde de informatievrijheid. Wat vindt u van deze uitspraak?

Ik heb dat arrest¹⁰ niet bestudeerd, maar ik moet zeggen dat elk recht een confrontatie kent met de rechten van anderen. Zo bestaat ook de mogelijkheid dat de vrijheid van meningsuiting prevaleert boven een willekeurig privaatrecht, zoals het auteursrecht. Maar nu ik hoor dat de betrokken documenten niet legaal openbaar gemaakt zijn, begint er bij mij toch een rood lichtje te branden. Wanneer de vrijheid van meningsuiting zover gaat dat je niet alleen over datgene wat openbaar is je mening mag zeggen, maar ook iets uit de grond mag opdiepen wat tot dusver geheim was, dan zet ik een vraagteken.

Digitalisering

De afgelopen jaren is, vooral onder invloed van het internet, de 'digitalisering' veruit het belangrijkste thema geworden in auteursrechtelijke discussies. Heeft u deze discussies gevolgd?

Nee. Ik weet niets van computers.

10 Hof Den Haag 4 september 2003, AMI 2003/6, p. 222-223 (Scientology/Spaink), m.nt. P.B. Hugenholtz.

Maar het begin van die discussie heeft u wel degelijk meegemaakt. U schreef al over computers in Pfeffer-Gerbrandy, dat in 1973 verschenen is. Dus de belangstelling voor nieuwe techniek was er al vroeg.

Jazeker. Als student bij de VU ben ik ooit onder leiding van mijn vader op excursie geweest naar Philips, op uitnodiging van prof. Van der Pol. Toen gingen Van der Pol en mijn vader in de ene kamer en de studenten, waaronder ikzelf, in de andere kamer. En wij konden horen en zien wat zij samen in de andere kamer bespraken, en wat voor gebaren zij daar maakten. Dat was een groot wonder, een heel klein begin van televisie.

Volgens mijn collega Dommering 'loopt het auteursrecht weg door het elektronisch vergiet'. Deelt u zijn pessimistische toekomstvisie?

Ik heb zoëven gesproken over mijn pre-wetenschappelijke, dus onbewijsbare gedachten. Wanneer Dommering spreekt over het vergiet, dan gaat ook hij uit van pre-wetenschappelijke en onbewijsbare gedachten, namelijk een geloof – ik zeg uitdrukkelijk een geloof – in de macht van de mens, en met name in de macht van de mens op technisch gebied. Dat ziet hij voor zich als een feit. En nu krijgen we de grote moeilijkheid. Wanneer het auteursrecht wil blijven 'spookrijden', dan heeft het al heel wei-

nig steun in de academie. Van de universiteit (en van hogershand) wordt gevraagd het aanleren van kennis en vaardigheden. Noch kennis noch vaardigheden hebben ook maar iets met wetenschap te maken. Wetenschap is geestelijke vorming, is het nopen van de toehoorder tot nadenken. Niet zijn vaardigheid, maar zijn denken, niet zijn kennis maar zijn geestelijke vorming, daarop behoort de universiteit gericht te zijn. Wanneer we het zo zien, dan is onze tijd niet een tijd waarin het auteursrecht kan bloeien. Ik geloof zelf niet dat het auteursrecht wegloopt uit een vergiet; de traditie is daarvoor te sterk. Maar we moeten wel eerlijk blijven. Wanneer op een gegeven ogenblik bepaalde prerogatieven van de auteur niet meer te handhaven zijn, dan moeten wij dat als een realiteit erkennen en ons daarbij neerleggen. Maar wanneer het gaat om de bron van die free flow of information – Hirsch Ballin heeft er destijds op gewezen, dat die bron moet blijven bestaan, want die is in wezen de grond van het auteursrecht – dan zijn wij op het ogenblik aangeland bij een bittere strijd, een moeilijke strijd die het auteursrecht in welke vorm ook zal hebben te voeren tegenover menselijke mogelijkheden om het te niet te doen. En in die menselijke strijd heb ik niet meer een taak, daar ben ik te oud voor, jij bent de man!

LEDENVERGADERING VVA OVER "PARODIE"

Datum: 30 januari 2004

Plaats: KNAW, Kloveniersburgwal 29 in Amsterdam

Tijdstip: 13.00-17.30 uur

Inhoud: Het wetenschappelijke gedeelte van de ledenvergadering staat geheel in het teken van de parodie.

Willem Grosheide, hoogleraar privaatrecht, in het bijzonder intellectueel eigendomsrecht, Molengraaff Instituut (CIER), Universiteit Utrecht en advocaat te Amsterdam, verzorgt een korte inleiding.

Lisa Kuitert, hoogleraar Nederlandse Letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam, zal de problematiek in een algemeen kader plaatsen.

Daarna zal koppelsgewijs door de volgende personen het onderwerp vanuit de theorie en de praktijk van de rechtsvinding worden belicht:

- Madeleine de Cock Buning, advocaat bij De Brauw Blackstone Westbroek te Amsterdam en als docent verbonden aan het CIER van de Universiteit Utrecht;
- Jan Kabel, werkzaam als universitair hoofddocent bij het Instituut voor Informatierecht van de Universiteit van Amsterdam;
- René Klomp, advocaat bij Stibbe en honorair onderzoeker bij het Molengraaff Instituut van de Universiteit Utrecht;
- Sjoukje Rullman, vice-president van de Amsterdamse rechtbank;
- Dirk Voorhoof, hoogleraar communicatie- en mediarecht van de Universiteit Gent;
- Marcel de Zwaan, advocaat bij Bremer en De Zwaan advocaten te Amsterdam.

Het huishoudelijke gedeelte van de vergadering start om 13.00 uur. Het wetenschappelijke gedeelte begint om 14.00 uur en eindigt rond de klok van 17.30 uur, waarna er een borrel zal plaatsvinden.

AMI feliciteert mr. S. Gerbrandy met zijn 100^e verjaardag

Op 14 juli 2014 bereikte mr. S. Gerbrandy de leeftijd van 100 jaar. Tien jaar geleden verscheen in AMI een interview met 'de Nestor van het Nederlandse auteursrecht' (AMI 2004/1 p. 1-5). De interviewer van toen, Hugenholtz, constateerde 'dat hij ondanks zijn gevorderde leeftijd nog veel te vertellen heeft'. Daar is in de opvolgende periode weinig of niets aan veranderd, ondanks het vorderen der jaren. Onlangs maakte ik met hem een flinke boswandeling in de directe omgeving van zijn woning in het midden van het land. De (bijna) 100-jarige zette er stevig de pas in en hij had er duidelijk plezier in om onderweg allerlei onderwerpen aan te snijden die hij de moeite van het bespreken waard vond, en dat was nogal wat. Zo spraken wij over abstract en figuratief in de beeldende kunst, goed en fout in de tijd van de wereldoorlogen, aardige mensen in Ghana en minder aardige in Nigeria, het verschil tussen eikenbomen en beukenbomen, tussen Lakenvelders en andere koeien, en tussen de werelden van het strafrecht en het civiele recht. Maar anders dan in 2004 kwam het auteursrecht nu nauwelijks aan bod. Natuurlijk getuigde hij nog van zijn grote affiniteit met het rechtsgebied, maar de belangstelling was verbleekt in het licht van de voortdurende wisselvalligheden die politieke invloeden en Europese ontwikkelingen hebben meegebracht.

Het is een genoegen Gerbrandy te horen spreken, altijd en ook nu weer scherp analyserend, zonder enige hapering en puttend uit een ijzersterk geheugen. Hij is een leermeester die enthousiasmeert en die je meevoert tot de kern van de zaak. Zo deed hij dat al in de jaren zestig van de vorige eeuw, toen hij aan de VU aan de Keizersgracht een privaatstimum auteursrecht doceerde. Van zijn grote betekenis voor het auteursrecht getuigen vele geschriften, waaronder het gezaghebbende handboek *Kort commentaar op de Auteurswet 1912* (1973, 1988). Hij is ook de man van het *bon mot*. Over geschriftenbescherming, los van het oorspronkelijkheidsvereiste, is hij weinig te spreken, daarom des te meer over de naderende afschaffing ervan. 'Oprekking [...] en uitbaleining van het auteursrecht tot een hoepelrok waar men van alles onder kan brengen verdient geen aanbeveling' (*Auteursrecht in de steigers*, 1992, p. 47).

Sjoerd Gerbrandy is met recht de Nestor van het Nederlandse auteursrecht genoemd. De redactie feliciteert hem met zijn 100^e verjaardag.

Niek van Lingen